

Rasim Əliquliyev

Nadir Ağayev

Ramiz Alıquliyev

**PLAGİATLIQLA
MÜBARİZƏ
TEXNOLOGİYALARI**

BAKI - 2015

Rasim Əliquliyev, Nadir Ağayev, Ramiz Alıquliyev. Plagiatlıqla mübarizə texnologiyaları. Bakı, “İnformasiya Texnologiyaları” nəşriyyatı, 2015, 165 səh.

Kitabda plagiatlıq anlayışı, onun növləri, plagiatlıqla mübarizə texnologiyalarının elmi-nəzəri əsasları sistemli şəkildə şərh edilmişdir. Cəmiyyətdə plagiatlığın baş vermə prosesi tarixi-xronoloji ardıcılıqla şərh edilmiş, plagiatlıq halları müəyyənləşdirilmə səviyyələrinə görə təsnifləşdirilmiş, mövcud antiplagiat sistemlərinin əsas xarakteristikaları, plagiatlıq hallarının aşkarlanması üçün istifadə edilən alqoritmlər verilmişdir. Kitab tələbələr, doktorantlar, elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olan və plagiatlıq problemləri ilə maraqlanan mütəxəsislər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun Elmi Şurasının qərarı ilə çapa tövsiyə olunmuşdur.

Elmi redaktor:

**texnika üzrə fəlsəfə doktoru
Yadigar İmamverdiyev**

Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir –
Qrant № EIF-RİTN-MQM-2/İKT-2-2013-7(13)-29/20/1.

ISBN: 978-9952-434-66-8

© “İnformasiya Texnologiyaları” nəşriyyatı, 2015

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ.....	6
FƏSİL 1 PLAGIATLIQ: TARİXİ-XRONOLOJİ VƏ HÜQUQİ YANAŞMA.....	10
1.1 Plagiatlıq nədir?.....	10
1.2 Cəmiyyət və plagiatlıq: tarixi-xronoloji yanaşma.....	13
1.3 Müasir dövrdə plagiatlıq. İnternet piratçılıq.....	22
1.4 İntellektual mülkiyyət və plagiatlıq hüquq müstəvisində.....	26
1.5 İntellektual mülkiyyətin qorunması və plagiatlıqla mübarizə ilə əlaqəli beynəlxalq hüquq.....	37
FƏSİL 2 PLAGIATLIQ VƏ ONUN NÖVLƏRİ.....	44
2.1 Elmi tədqiqatlarda plagiatlıq.....	44
2.2 İntellektual mülkiyyətin mənimsənilmə formaları: plagiatlıq və piratçılıq.....	50
2.3 Plagiatlığın növləri.....	58
2.4 Plagiatlıq növlərinin aşkarlanmasının çətinlik səviyyələrinə görə rəqləşdirilməsi.....	71
FƏSİL 3 PLAGIAT FAKTLARININ AŞKARLANMASI TEXNOLOGİYALARI	77
3.1 Orijinallığın yoxlanılması mərhələləri.....	77
3.2 İnformasiya-axtarış sistemləri və onların əsas xüsusiyyətləri.....	78
3.3 Plagiatlığı müəyyənləşdirən tətbiqi proqram paketləri.....	81
3.3.1 “Findsame” proqram paketi.....	83
3.3.2 “Eve2” proqram paketi.....	83
3.3.3 “Turnitin” proqram paketi.....	83
3.3.4 “Copy Catch” proqram paketi.....	84

3.3.5	“Word CHECK” proqram paketi.....	85
3.3.6	“Advego Plagiatus” proqram paketi.....	85
3.3.7	ANTIPLAGIAT sistemi.....	87
3.3.8	“Praide Unique Content Analyzer” proqram paketi.....	91
3.3.9	Double Content Finder– proqram paketi.....	92
3.3.10	İstio.com proqram paketi.....	93
3.3.11	“Miratools”proqram paketi.....	94
3.4	Plagiatlığı yoxlayan sistemlərin çatışmazlıqları..	97

FƏSİL 4 MƏTNLƏRİN ORİJİNALLIĞININ YOXLANILMASI ALQORİTMLƏRİ VƏ METODLARI..... 99

4.1	Mətnlərin orijinallığının yoxlanılması texnologiyalarında istifadə edilən əsas terminlər.....	99
4.2	Mətnlərin orijinallığının yoxlanılması texnologiyalarının nəzəri əsasları – Zipf qanunları	106
4.3	Mətnlərin orijinallığının yoxlanılmasının ümumiləşdirilmiş alqoritmləri.....	110
4.3.1	Sintaksis metodlar.....	110
4.3.2	Leksik metodlar.....	111
4.3.3	Klaster metodlar.....	112
4.4	Mətnlərin orijinallığının yoxlanılmasının klassik şinql alqoritmləri.....	113
4.5	Mətnlərin orijinallığının yoxlanılmasının müasir alqoritmləri.....	117
4.5.1	SİM alqoritmı.....	117
4.5.2	HESKEL alqoritmı.....	118
4.5.3	Descriptive Words alqoritmı	118
4.5.4	HEAVY SENT alqoritmı.....	120
4.5.5	Long Sent alqoritmı.....	121
4.5.6	Lex Rand alqoritmı.....	121
4.5.7	MD5 alqoritmı.....	122
4.5.8	TF-IDF alqoritmı.....	122

4.5.9	TF*RIDF algoritmi.....	123
FƏSİL 5 PLAGIATLIQLA MÜBARİZƏNİN		
PROBLEMLƏRİ.....		
5.1	Plagiatlıqla mübarizənin elmi-nəzəri problemləri.....	128
5.2	Plagiatlıqla mübarizənin texniki problemləri.....	130
5.3	Plagiatlıqla mübarizə problemlərinin həll yolları.....	131
	İstifadə edilmiş mənbələr.....	134
Əlavə 1	İntellektual mülkiyyətin qorunması ilə əlaqəli Azərbaycan Respublikasında qəbul edilmiş qanunlar	143
Əlavə 2	İstifadə edilən terminlər lüğəti.....	145
Əlavə 3	Adlar göstəricisi.....	154
Əlavə 4	İntellektual mülkiyyətin qorunması üzrə milli və beynəlxalq təşkilatlar.....	162